

Hermann Christoph Engelken

**Herm. Christoph. Engelcken, S. S. Theol. Doct. ... h.t. Academiae Rostoch.
Rectoris, Programma Natalitium, De Variis Ineptiis. Impietatibus, Ac
Superstitionibus, Nocte Festi Nativitatis, Ipsisque Feriis Natalitiis, Observari
Solitis : Quo ad piam ac Christianam Festi tam sancti celebrationem Civem
Academicos vi officii, hortatur ac excitat**

Rostochii: Typis Jo. Jacob. Adleri, [1727?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn877008868>

Druck Freier Zugang

J. 512.

1727. Weihn.

~~M. 1256.~~ 198.

W. 1727

HERM. CHRISTOPH.

S. S. Theol. Doct., Ejusque Prof. Publ. Ord., ad Æd.
Joh. Past., h. t. Academiae Rostoch.

RECTORIS,

PROGRAMMA

NATALITIUM,

DE

VARIIS INEPTIIS, IM-
PIETATIBUS, AC SUPER-
STITIONIBUS, NOCTE
FESTI NATIVITATIS,

IPSISQUE

FERIIS NATALITIIS,
OBSERVARI SOLITIS.

Quo
ad piam ac Christianam Festi tam sancti celebrationem

CIVES ACADEMICOS

vi officii, hortatur ac excitat.

R O S T O C H I I,

Typis JO. JACOB. ADLERI, SEREN. PRINC. & ACAD.
Typographi,

M. 1256/198

Ostendendum omnino, imo acerbis deslen-
dum est lacrymis, *Cives dilectissimi!* dies
sacros ac festos, cultui divino præ cæ-
teris dicatos, impiorum hominum pro-
tervia expositos esse, ac variis abomi-
nationum generibus deformari. Nolo
in præsentem in alia festa oculorum diri-
gere aciem, sed tantum, ut dictis faci-
am fidem; aliquot *ineptiarum, superstitio-
rum, ac impietatum genera*, circa sanctissimum *Nativitatis Christi
festum*, adamari solita, quantum quidem Programmati Acade-
mici limites permittunt, in scenam afferam, allataque cane-
pejus & angue odio habenda esse, ostendam. Nimirum vix
memorabilis illa NOX, quæ ipsum antecedit festum, ingruit,
& appropinquat, ubi variis inconsideratarum mentium incon-
sideratis ac dementibus plane actionibus contaminari sœvit.
Hem! quid tum non suscipitur insania, ad explorandos futuros
eventus ad fortunæ vicissitudines cognoscendas? Quanta non
quærantur præludia de vita & morte, conjugii, variisque
aliis casibus olim eventuris? Quanta non instituuntur sortile-
gia, & civilem & ecclesiasticam merentia censuram? Sic v. gr.,
ut unum alterumque tantum ex infinita farragine, speciminis
loco, adducam in medium, grumos salis in mensa exponere, &
advertere solent, quinam liquorem contraxerint, sicque peni-
tus evanuerint, quinam manserint illibati, inde illico conjici-
entes, eos, quorum grumi evanuerunt, anno sequenti diem
obituros esse supremum, reliquos in vivis mansuros; pariter
conclave ingressi, ex umbræ suæ conditione, vitæ vel mortis
capiunt omen, ita quidem, ut quorum umbra capite destitua-
tur, decessuri sint, victuri autem ulterius, qui in umbra ca-
put conspiciunt, qua in parte superstitiosi mortalium vesti-
giis insistant verporum, quippe qui nocte diei septimi, Festi
Tabernaculorum, ad lunæ radios excurrunt, & si alicujus
caput in umbra desideratur, ejus mortem certo portendi, nu-
gantur, teste *Buxtorffio in Synagoga judaica Cap. XXI. p. m. 463. sq.*
Item Servis præsertim ac ancillis in more positum est, ut cal-
ceum retrorsum projiciant, indeque augurium sumant, an in
famulatio, per futuri anni decursum, sint persisturi, an minus.
Si enim forte calcei anterior pars januam domus respexerit,
mutationem servitii instare, ac exitum e domo, conjicere au-
dent, *Secus* ac sibi imaginantur, si jactus calcei aliter cecide-
rit,

rit. Nolo plura ineptiarum cumulare documenta, quæ larga manu suppeditavit *Brevius Noricus Fago-Villanus* (i. e. *Georgius Christophorus Zimmermannus*) in dem in vielen Stücken allzuabergläubigen Christen, *Cap. III. p. m. 178. sqq.*, qui etiam *Cap. II. p. 207. sq.* superstitiosam consuetudinem, nocte festi nativitatis arbores straminum ligaminibus, ad fructum earum procurandum, circumdandi, justo notat obelo. Annon autem mirari subit, tantis ineptiis operam navare, qui à Christo, Christianorum insigniuntur nomine? An forte Nox pro DEA est habenda, quæ nobis res futuras prænunciat, prænunciatasque facit actu evenire? Annon potius istiusmodi ausus atrocem sapiunt temeritatem, in arcana DEI consilia involandi? cum is *desinierit dies nostros*, & *numerus mensium nostrorum sit apud eum Job. XIV. 5.*, adeo ut in ejus manu consistant tempora nostra *Pf. XXXI. 16.* Annon turpem olent stultitiam, DEI perfectionem anhelandi, ac futurorum notitiam affectandi? quam tamen Altissimus sibi soli, tanquam peculium, vendicat *Es. XLI. 22. 23. Cap. XLIII. 9.* Annon mentem produnt profanam, uni diei majorem præ alia virtutem adscribendi, adeoque suscipiuntur contra clarum Scripturæ effatum *Deut. XXX. 10.*: *Ne inveniat in Te divinator* (ein Tagewesler, uti B. Lutherus vertit)? Annon extremam spirant improbitatem? cum ea nox, qua meditari præ cæteris divinorum beneficiorum magnitudinem, qua ad dignam festi ipsius sancti celebrationem nos præparare, qua animum à terrestribus ad cœlestia avocare tenemur, actionibus tam indecentibus, tam iniquis, confumitur, & ad maximos abusus obtorto velut collo rapitur. Conf. *B. Carpzovii Evangelische Fragen und Unterricht Part. I. p. m. 132. sq.* Sed alia adhuc, nocte hac sancta peraguntur non minus atro notanda carboæ. Quis enim nescit, larvatos discurrere homunciones, alium, alba ut plurimum veste indutum, alium setosum, hirsutum, ac nescio, quibus bestiarum pellibus circumvestitum, alios, qui nonnunquam priores comitari assolent, juvenili forma conspicuos, quorum primus *Jesus nostrum*, eapropter quoque nomine *Sancti Christi* veniens, secundus *Diabolum*, idcirco etiam sive *Rupert*, sive der Knecht Ruprecht, sive, lingua nostra Saxoniae inferioris, der Rüg-Claf, appellatus, reliqui sanctos Angelos mentiri in deliciis habent. Hi primum plateas tinnitu companulæ, voce terribili, aliisque signis, ad fallendos infantes compositis, complent, mox in domus intromittuntur, de puerorum, & puellarum probitate sciscitantur, faciuntque, ut hi, metu ac terrore compulsi, certas precum formulas, sæpe neque tempori

neque scopo convenientes, recitent, & quæ similis commatis sunt alia. At vero nescio, an hic magis incusandi sint Parentes, talia ipsi procurantes, saltem, ut à protervis hominibus fiant, ultro citroque concedentes. Utcunque sit, id omni caret dubio, lusus tales ex Ecclesiæ Christianæ pomæriis longissime esse proscribendos. An enim loco veri Christi, falsum substituere, & honorem adorationis in hunc Pseudo-Christum transferre licet? Hoc autem necessario, quamlibet contra Parentum intentionem, fit. Nam sanctum Christum precibus compellare jubentur infantes. Jam vero larvatum Deceptorem pro sancto Christo simplices agnoscunt animæ. Mirum ergo non est, ad larvatum istum Deceptorem orationes dirigi. Quid contra *primum præceptum* est, si hoc non est? An nomine Domini abuti licet? Minime Gentium! Jam autem abusus sanctissimi hujus nominis in Solis jacet disco, quando e. gr. ad sonitum nolarum, vel strepitum auditum, sive à Parentibus, sive liberis, sive aliis, dicitur: *Sanctus adest Christus*. Quid contra *secundum Præceptum* est, si hoc non est? An tam ludicris ineptiis se, & alios, à decenti, ad dignam festi sanctissimi celebrationem, præparatione, arcere ac repellere licet? Quid contra *tertium Præceptum* est, si hoc non est. Adhuc infantes impiis istiusmodi lusus adducuntur, ad magis amandum falsum istum Christum, nomen Christi nequiter mentientem, quam verum nostrum Servatorem, ad magis timendum Diabolum, quem larva terribilis simulat, quam Deum excelsum, quorum utrumque in *primum* impingit *Præceptum*. Taceo, ipsas larvas vituperandas esse atque rejiciendas, uti ex *Duntio in Casibus Conscientiæ Cap. X. Sect. II. Qu. 51. p. m. 288. sqq.* constat. Quidni ergo etiam larvæ natalitiæ improbari mererentur? Taceo, eas Gentilium redolere spurcitiem, ac ex horum Saturnalibus in Pontificiam, & inde in nostram transiisse Ecclesiam, commonstrante *Carol. Frid. Pezoldo in Dissert. de Sancti, ut vocant, Christi larvis & munusculis Cap. I. §. IIX. ad XIII.* cum quo comparari possunt *Chressulder* (i. e. Joh. Gabr. Drechslerus) in *Christianorum Larvis natalitiis*, *Joh. Prætorius in der Compagnie Weihnachts-Sträßen*, *Paul. Christ. Hilscherus im Weihnachts-Überglauben nach seiner Art, Ursprung, und Beschaffenheit*, *Wildvogelius de Jure festorum p. 303. sqq.*, alii. Hinc incomparabilis Dux Mecklenburgicus, *Gustavus Adolphus*, p. m. vel idpropter nomen suum ad seram transmisit posteritatem, quod impiam istiusmodi consuetudinem, publico antiquare suscepit edicto, *Gustrovii anno 1682. publicato, quod ita sonat, apud Ant. der unschuldigen Nachr. An. 1717. p. 577. sq.* Demnach nunmehr die Advents-Zeit, und das drauf folgende

gende Heil. Christ-Fest herbey kömt, da dem gemeinen Gebrauch nach, allerhand verummelte Personen, unter dem Rahmen des Christ-Kindleins, Nicolai, und Martini, auf den Gassen umher laufen, in die Häuser entweder willig eingeruffen werden, oder auch in dieselbe sich hineindringen, dergestalt, daß den Kindern eingeildet wird, als wäre es das ware Christ-Kindlein, welches Sie anzubeten angemahnet werden: Nicolaus und Martinus auch als Intercessores bey demselben die Kinder zuvertreten sich annehmen, auch sonst andere nichtige, unchristliche, muhtwillige Dinge, in Worten und Wercken, vornehmen, und treiben, in der That aber die Sache also bewandt, daß sie aus dem abergläubischen und abgöttischen Pabstthum, so gar wol, mutatis nominibus & personis, stockfinstern Heydenthum, den Ursprung hat, die Idololatriam crassam unterhält, und derselbe den Kindern, sub schemate alicujus religionis & devotionis beybringet, auch allerhand Uppigkeit foviret, un die rechte Christl. Celebration der Heil. Zeit: - - verhindert. So haben wir, in Erwägung solcher Umstände, nach reiflicher Überlegung, dahin geschlossen, daß solche repräsentatio scandalosa mit allen beygefügtten ärgelichen Ceremonien - - gänzlich abgethan, und durchaus bey Adel und Unadel verboten, seyn soll &c. Pedem promoveo ad *muscula natalitia*, infantibus impertiri solita. Quem enim fugit, à pueris puellisque, cubitum ituris, patinas in mensa collocari, atque Sancti Christi dona expectari, à parentibus autem hisce patinis varii generis münere indi, utpote poma, pyra, nuces, faccharum, cistellas, vestes, equos, aliaque crepundia, eaque matutino tempore, maxima cum latitia, in infantum potestatem venire, addita plerumque virga. Jam quidem ipse hic mos, istiusmodi donis teneram juventutem exhilarandi, damnari jure nequit, unde etiam in memorato *Gustavi Adolphi Edicto*, loc. cit. p. 378. sq., verba ita fluunt: Wir lassen auch geschehen, welches ohne Aergerniß geschehen kan, und für Alters also gehalten worden, die um diese Zeit übliche und also genante Christ-Verehrung, nur daß alle dabey bisher übliche, oder lasterhaftige Mummerey und abgöttische Anbetung oder Verehrung der Vermummelten, unter den Rahmen vorbesagter Personen, und aller ander Muhtwill dabey verhütet werde &c.; Attamen ingenuè fateri cogimur, conjuncta cum hac donatione, ut plurimum esse multa haud probanda, & imprimis detestandum nominis Christi abusum. Hic quippe perpetratur, quando sive liberi, sive parentes, *divitis vel pauperis Sancti Christi* faciunt mentionem, ingeminando: Sie ist ein reicher oder armer Heil. Christ gewesen; it. quando unus alterum sic joci causa

causa compellat: Was soll mir der Heil. Christ bey Ihm, oder Ihe, bescheren, vel: Was hat dir der Heil. Christ beschert; it. quando sapientiores, ut sibi quidem videntur, canunt: Der Heil. Christ bringet was, Vater und Mutter legens ins Faß, & quæ similis furfuris sunt alia. Quis jure probare potest, si infantibus erroneus de Christo instillatur conceptus, eum sc. hæc dona manu sua propria apportasse, per fenestras vel aliunde transiisse, & sic porro. Quis jure probare potest? si Parentes, una cum liberis, in meris terrenis subsistunt, & non potius, occasione terrenorum donorum, ad spiritualia ac coelestia progrediuntur, ac hæc imprimis, tanquam omnium optima, à sancto Christo in nostrum effundi sinum, monent. Quis probare potest? si infantes non rite edocentur, Jesum nostrum olim quidem infantem fuisse natum, hodie autem non amplius infantem existere, sed ad adultam jamdiu ætatem pervenisse, ac postmodum in thronum Patris majesticum evectum, summum in omnes ubique creaturas tenere imperium. Quis probare potest? si Parentes vel ipsi, teneræ sic imposituri simplicitati, litteras ad S. Christum exarare gestiunt, saltem, ut incauti liberi eas exarent, patientur. Sic namque Dn. *Pezoldus in Diss. de S. Christi Larvis & Manusculis Cap. II. S. XIII*, Ipse ego, ait, *superstitiosas puorum ad sanctum hunc Christum litteras vidi, minusculorum gratia ad ipsum scriptas, quibus hæc addita erat epigraphæ. Dem allerheiligsten, und allerwehrtesten Heil. Geist, großgl. im Himmel. Franco bis an die Wolcken. Prolixè inveteratis istiusmodi ulceribus mederi studuit Joh. Melchior Krafftius in dem, um die Weihnachtzeit, bey dem so genannten Kind Jesus, und bey dem Bescheren der Christ-Gaben, sehr mißbrauchten Nahmen Christi, S. XIII. sqq. p. 72. sqq.* In eo interim Dn. *Krafftio l. c. in Præfat.*, & *Pezoldo l. c. Cap. II. S. X.* album non adjicio calculum, quando infantibus candidè statim aperiendum à Parentibus esse arbitrantur, se hæc dona supposuisse. Non video enim, quidnam inde propululet, aut metuendum sit mali ac iniqui, si Parentes apertam istiusmodi, quoad cunctas circumstantias, præsertim ratione infantum adhuc tenellorum, confessionem omittant, modo non mendaciis liberos suos circumvenire ament, dicendo v. gr., absque omni sui opera, à S. Christo talia dona profecta esse, & patinis expositis injecta, sed potius generatim ac serio profiteantur, cuncta, quæ infantes accepere, dona & minuscula, sancto Christo, benignissimo omnis benedictionis fonti, accepta referenda, & hinc magis ad Datorem, quam dona, respiciendum.

endum, magis quoque spiritualibus, quam terrestribus inhi-
andum esse muneribus ac beneficiis; imo omni pariter circum-
spectione caveant, ne sanctissimum Christi nomen imperito de-
honestetur ore. Verum enim vero pergere placet ad SECUN-
DUM NATIVITATIS DIEM FESTUM, quo insimul primi
istius martyris beatissimi, *Stephani*, memoriam renovari novimus.
Quis enim tam omnium rerum hospes est ac ignarus, ut non
de superstitiosa *vena sectione*, *festo Stephani*, aliquid ad aures
ejus pervenerit. Sverunt nim. superstitiosi mortaliū hoc
die facere, ut sibi met ipsis *vena tunderetur*, perfrasi, DEUM
huic medendi actui non posse non ex alto benedicere, cum,
uti olim *Stephani*, ita nunc eorum effusus sit sanguis. Ex Papa-
tus forte lacunis impium hunc ritum profluxisse, & cultum illum
mortificationis carnis, ex proprio excogitatum ingenio, pro funda-
mento habere, conjicit doctiss. Dn. Jo. Christ. Kockius in *Observa-*
tionibus miscellaneis Tom. I. p. 269. Sed praesertim *vena sectionem*
EQVORUM, ipso *Stephani* festo, peractam accepimus. *Diem*
Stephani vena sectionibus eqvorum, multo commodiorem esse, faustiore-
que, opinantur multi, diebus aliis, (quāquam hic videatur subesse rā-
tio oeconomica, quiescere eo tempore festivo, melius posse eqvos, quam
diebus profectus) id quod deinde ansam superstitioni dedit, ac si a *Stephano*,
aliquid emolumenti redundet in eqvos, uti loquitur B. Marr. Geierus
in *Dissert. de Superstitione Cap. III. §. X.* Sicut adhuc tempore in *Holsa-*
nia, & speciatim *Husum*, impium hunc ritum observatum, & nominatum
esse die *Pferde* *Stephene*, memoriae prodit Dn. Krastius loc. cit. §. 12. p. 86.
sq. scribens: Da habe erfahren müssen, daß Leute, so mit Pferden umgehen,
sonderlich aber Fuhr-Leute, die Gemohheit haben, daß Sie am andern Wei-
nacht-Fest ihre Pferde darum zur Ader lassen, damit sie das ganze Jahr über
mögen glücklich seyn; Und weil solcher andere Christ-Tag, zur Feyerung des
St. Stephani Tag, von Alters her, bey denen vielen aufgekommene Fest-Ta-
gen, verordnet worden, so heißet solches Aderlassen der Pferde, die *Pferde*
Stephene, oder *Stephen*. Nec minus olim hic *Rostochii* detestandam il-
lam viguisse consuetudinem, vel inde liquet, quia in Edicto Magistratus
urbici, quotannis ex suggestu praelegi solito, haec habentur verba: Es soll
das abergläubische anstellen des Kindlein *Jesus*, wie auch NB. das gott-
lose Aderlassen am St. Stephani Tage verboten seyn. At quam turpiter pie-
tatis viam migrant, qui superstitiosum illum morem depereunt! Eqvo-
rum enim incolumitatem certo alligant diei, citra ullum aliquid man-
datum, aut exemplum, adeoque rei sunt electionis dierum, in sacris pagi-
nis vetita, *Levit XIX. 26. Deut. XIX. 10.*, tempus sacrum superstitionis
profanant actionibus, vino adusto, uti in istiusmodi casibus fieri solet,
se ingurgitant, ac cultum divinum vel plane negligunt, vel frigide satis
peragunt, praesertim cum equi, *vena sectionem* passi, Sessore adigente,
trium *Parochiarum* longitudines currendo emeriri debeant, testante

Zimmer-

Timmermanno in dem allu abergläubigen Christen p. 327. qv̄l ibidem attarum adhuc superstitionum, hoc festo observari solitarum, meminit. Conf. Hildebrandum de diebus festis p. m. 33. Tandem, qv̄d TERTIAM NATIVITATIS LUCEM attinet, hæc in Ecclesia Romana obscurari soles haustu Johannis. Auscultemus B. Job. Andr. Schmidium in Historia Festorum & Dominicarum p. m. 66: Huc refertur in eadem Ecclesia haustus Johannis, sive vinum hoc die benedici solitum, S. Johannis Seegen. Morem hunc Dresserus (de diebus festis p. 318) natum scribit ex Ethnica consuetudine, nam Germanos adhuc Ethnicos initio Januarii, sibi mutuo misisse vinum honorarium, ut recordarentur Jani b. e. Noachi, vitium Satoris. Sed verius Gretserus (Lib. II. de festis cap. 4. p. 284) hunc morem æduducit ex historia Johannis, qui pingi solet calicem manu tenens, ex quo prospectat Serpens, quia, ut Isidorus testatur Libr. de patribus N. T., bibens lethiferum haustum, non solum evasit periculum, sed eodem prostratos poculo in vitam reparavit statum. Hinc esse illum morem dicit, in natali S. Johannis consecrandi vinum, ne quid venenati in eo lateat. Hinc itidem illa apud Germanos locutio: St. Johannis Seegen trincken; quem haustum sibi mutuo offerunt, quando ultro citroque sibi valedicunt. Hæc ille. Plura qv̄i hac de re scire avet, ejus sitim extinguere poterit Jac. Thomassius in Diss. de St. Johannis poculo sive haustu. Adde Hildebrand. l. c. p. 34. Sed linquamus superstitionem superstitionis. Qvis enim nescit, religionem pontificiam superstitionum esse plenam. Vos autem, Cives honoratissimi, Vos, inquam, mihi adhuc compellendi estis. Varia Ineptiarum, impietatum, superstitionum genera feriis Nativitatis observari solita, Vobis posui ob oculos, ut ab illis advocati, ad pium, ad decentem, ad Christianum DEI cultum revocemini. O mei! ne patiamini sanctum hoc festum à Vobis profanari, qv̄d sanctum merito habetur, imo sanctissimum, ab omnibus Christianis. Nolite mero vos opplere, vinoque, nam verba Servatoris dulcissimi nostris insonant auribus Luc. XXI. 34. Cavete vobis ipsis, ne forte graventur corda vestra comessatione & ebrietate. Nolite, discurrendo in ædibus sacris, aliorum obesse meditationibus sacris, vestræque saluti. Nam sic scandalum præberetis, hem! quam perniciosum Matth. XIX. 6. 7. Nolite tantum venire spectatum, sed ingredimini ædes sacras, ut Jesum nostrum, pro nobis natum, pie revereamini, ac ejus servitio vos totos mancipetis. Nam DEUS proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum ipso omnia nobis donabit? Rom. IX. 32. Nolite plateas boatibus replere ac cantibus obscoenis. Nam talia non decet Studiosos christianos. Habitet potius in vobis verbum Christi opulenter, in omni sapientia, docentes & admonentes vos ipsos Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cum gratia canentes in cordibus vestris Domino Col. III. 16. Nolite vigilibus publicis incommodare, aut eorum in vos concitare iram. Nam non eum in finem sunt constituti, ut cuipiam sint offendiculo, sed ut securitatem præstent exoptatam. Adhæc solent, qui eos in se provocant, nimis ferro poenitere, adeo ut ad illos quadret πολλοῖς ἑλλήνων: Sero sapiant Phryges. Summa: Hortor Vos per miserationes DEI, ut sistatis corpora vestra sacrificium vivum, sanctum, acceptum DEO, nempe vestrum secundum verbum cultum Rom. XII. 1.

P. P. ipso Nativitatis Festo, Ann. MDCCXXVII.

Sub Sigillo Rectorali.

